

DERKENÂR

SÖYLEŞİLER, PORTELER, MAKALELER

FERİDUN M. EMECEN

VakıfBank Kültür Yayınları: 298
Tarih: 083

DERKENÂR
SÖYLEŞİLER, PORTRERLER,
MAKALELER
FERİDUN M. EMECEN

Yayın Danışmanı
Ekrem Demirli

Proje Editörü ve Son Okuma
Ömer Uzunagaç

Kitap Editörü
Alphan Akgül

Kapak ve Sayfa Uygulama
Faruk Özcan

VakıfBank Kültür Yayınları
İnkılap Mahallesi
Dr. Adnan Büyükdenez Caddesi
No: 7/A1 – Kat 13
Ümraniye 34768 İstanbul
Telefon: 0 216 285 9571
www.vbky.com.tr - info@vbky.com.tr
Sertifika No: 40141

© Vakıf Pazarlama San. ve Tic. A.Ş., 2024

ISBN 978-625-6385-78-8

Kitabın tüm yayın hakları VakıfBank Kültür Yayınları'na aittir. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak sınırlı alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir elektronik veya mekanik araçla çoğaltılamaz. Eser sahiplerinin manevi ve mali hakları saklıdır.

Baskı

Turkuvaz Haberleşme ve Yay. A. Ş.
Güzeltepe Mahallesi Mareşal Fevzi
Çakmak Caddesi B Blok No: 29/1/1
Eyüpsultan İstanbul
Telefon: 0212 354 3000
Sertifika No: 46403

1. Baskı: Şubat 2024

DERKENÂR

SÖYLEŞİLER, PORTRELER,
MAKALELER

FERİDUN M. EMECEN

FERİDUN M. EMECEN

Prof. Dr. Feridun M. Emecen, 1979 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümünden mezun oldu. 1985'te doktorasını tamamladı. 1981-2012 yılları arasında Yeniçağ Tarihi ana bilim dalında öğretim üyesi olarak görev yaptı. Hâlen akademik çalışmalarını İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Tarih Bölümünde sürdürmektedir. Türkiye Bilimler Akademisi asli üyesi ve Türk Tarih Kurumu şeref üyesidir. 2014 yılında Elginkan Vakfı tarafından Türk Kültürü Araştırma Ödülü'ne layık görülmüştür. Klasik dönem Osmanlı tarihinin çeşitli konuları üzerine pek çok makalesi ve kitabı bulunmaktadır. Yayımlanmış eserlerinden bazıları şunlardır: *Unutulmuş Bir Cemaat Manisa Yahudileri* (1997); *Bulancağ-Piraziz. Doğu Karadeniz'de İki Kıyı Kasabasının Tarihi* (2005); *Osmanlı Klasik Çağında Savaş* (2010); *Yavuz Sultan Selim* (2010); *İmparatorluk Çağının Osmanlı Sultanları: Bayezid II-Yavuz-Kanuni* (2011); *Osmanlı Klasik Çağında Hanedan, Devlet ve Toplum* (2011); *İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu Beylikler Dünyası* (2012); *Fetih ve Kiyamet 1453* (2012); *Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluş ve Yükseliş Tarihi (1300-1600)* (2015); *İmparatorluk Çağının Osmanlı Sultanları II: II. Selim'den Sultan İbrahim'e* (2016); *Savaşın Sultanları: Osmanlı Padişahlarının Meydan Muharebeleri* (2018) ve *Kanuni Sultan Süleyman ve Zamanı* (2022).

İÇİNDEKİLER

Önsöz	9
-------	---

SÖYLEŞİLER

Tarih Çerçevemi Nasıl Kurdum?	13
Tarih Kendini Bilmektir	51
Osmanlı'da Savaş ve İstihbarat	59
“Ol Mahiler Ki Derya İçredirler Deryayı Bilmezler”	69
Fatih, İstanbul, Fetih	75
Geçmişteki Gelecek: Tarih	107
Bilinmeyen Geçmiş Merak	111
Karadeniz Kıyı Kentleri Tarihi Üzerine	121
Karadan Yürütülen Gemiler	129
İstanbul'un Fethi Üzerine Bazı Gözlemler	139
“Fetretten Kalan Bütün Problemleri Fatih Çözdü”	145
Kuruluştan Klasik Döneme	163
Geçmişin Fay Hatları	169
Sultan Süleyman ve Küresel Hakimiyet	175
Konstantinopolis, Konstantiniyye ve İstanbul	191
Hilafet	197
Kanuni Sultan Süleyman	201
“Muhteşem Süleyman” Dizisine Dair	239
Şehzade Mustafa Olayı	243

RAPORLAR, NOTLAR, OKUMALAR

Osmanlıların Avrupa Macerası	249
Klasik Çağ Osmanlı Tarihçiliğinin Meseleleri	259
XVII. Yüzyıl Değişim ve Dönüşüm Çağı mıydı?	265
Tarih Okumaları: <i>Menakıbnameler</i> “Destân-ı Umur Paşa”	279

PORTRELER

HOCALARIM: DÖRT PORTRE

Prof. Dr. Münir Aktepe	313
Prof. Dr. Şehabeddin Tekindağ	323
Prof. Dr. Bekir Kütükoğlu	331
Prof. Dr. İsmet Miroğlu	335
Tanıdığım Nejat Hoca	341
İsmail Erünsal: Hatırda Kalan İzler	349

MAKALELER, MÜTALAALAR, GÖRÜŞLER

Osmanlılarda Hilafet Anlayışı Üzerine	357
Osmanlılara Orta Doğu'nun Kapılarını Açan Savaş: Mericidabık 1516	373
Üniversitelerde Tarih Eğitimi	385
Manisa: Kent ve Tarih	391
İmbros'tan İmroz ve Gökçeada'ya: Bir Adanın Tarihi	397
Kudüs'te İlk Osmanlılar	415
Edirne: Tarihsel Bir Bakış	425
Tüfekli Yeniçeri	433
Doğu ve Batı Dünyasında Fethin Yankıları	437
Yavuz Sultan Selim'in Son Yılları ve Vefatı	443
Sultan Süleyman'ın Son Yılları	455

Mevlid Müellifi Süleyman Çelebi'nin Yaşadığı Çağa Bir Bakış	465
Müceddid / Ashab-ı Mie Kavramı ve Etkileri	473
İki İstanbul: Meş'um ve Mev'ud Arasında Bir Payitaht	493
Son Söz Yerine: Ülkeyi Sarsan Deprem Üzerine Şahsi İntibalar	533
Bibliyografya	565
Dizin	583

ÖNSÖZ

Bu kitaba önsöz yazarken ne kadar zorlandığımı itiraf ederek söze başlasam sanırım okuyucularım buna hayli şaşırır. Çünkü burada bir araya getirdiğim yazıların bir bölümünün içinde doğrudan kendim varım. Çoğu muhtelif konuşmalarım ve çeşitli konularda görüşlerimin yazıya dökülmüş halleri olan bu derlemede, şahsi ve akademik hayatım ile alakalı birtakım bilgiler haliyle yer alıyor. Rahat sohbet ortamı içinde karşılıklı konuşmak, benim için muhataplarıma belirli bir tecrübeyi aktarmak, yönlendirici tavsiyelerde bulunmak ve aynı zamanda da ilgiye değer olan hususları bilmek anlamına geliyordu. Vaktaki bunlar yazılı hale geldi, söz konusu söyleşilerin yer aldığı bu kitabın önsözüne doğrusu nasıl başlayacağımı bilemedim. Bu satırlar da zaten bu bocalamanın açık bir yansımasıdır.

Aslında bu kitap, sadece benimle yapılan mülakatların yazıya dökülmüş halleri değil, aynı zamanda çeşitli dergilerde farklı taleplerle ve daha popüler tonlamalarla kaleme aldığım makaleleri de kapsar. Bundan dolayı bir ölçüde bir söyleşi kitabı olmanın daha ötesinde ama ilmi makalelerimi belirli konu bütünlüğü içinde bir araya getiren kitaplarımdan daha “nahif” özellikte bir kitap derlemesi ortaya çıkmış oldu. Böylelikle bir ölçüde söyleşi-makale dengesi oluştu, bu da yukarıda bahsettiğim kendimle ilgili endişemi kısmen de olsa izale etti.

Bazıları gazetelerde, haftalık/aylık dergilerde, internet sitelerinde yazıya dökülmüş olarak duran söyleşi tarzı bir kısmı

uzunca bir kısmı ise kısa metinlerin, en azında önemli bir bölümünü “kıyıda köşede kalmaktan” kurtarma düşüncesi, her türlü şahsi tereddüdüme rağmen galip geldi. Ayrıca bazı meslektaşlarımın cesaretlendirici teşvikleri de belki bunda bir ölçüde etkili oldu. Sonunda elinizdeki kitap bu formatıyla, eskilerin tabiriyle “kisve-i tab’a” büründü.

Kitapta yer alan yazılar hemen fark edileceği üzere söyleşiler, dergilerde yer alan belirli konular münasebetiyle kaleme aldığım yazılar, bazı hocalarım hakkındaki intibaları ihtiva eden görüşler ve nihayet daha akademik türe girebilecek makalelerden oluşuyor. Özellikle sonuncu kategoride olanlar bugün hayli zor ulaşılabilecek mahalli yayınlarda intişar etmiş olmaları hasebiyle “unutulmuşluktan kurtarma” düşüncesinin bir sonucu olarak buraya eklendi.

Kitapta yer verdiğim bu “derkenâr” yazılar hakkında çok fazla ayrıntıya girmek istemem. Zaten bunlar kendisini belli edecek evsafa metinlerdir. Kitabın editörlüğünü üstlenen değerli meslektaşım Alphan Akgül ile yapmaya çalıştığımız ve bir ölçüde bizi biraz uğraştıran husus, birbiriyle irtibatları bazen hayli uzak gibi görünen metinlerin nasıl uyum içinde tasnif edileceği yönündeydi. Bu açıdan katkısı büyük olduğu gibi kitabın oluşmasında da isteksizliğimi önemli ölçüde bertaraf etmek bakımından beni cesaretlendiren bir yaklaşım sergiledi. Doktora öğrencim Burak Koçan, bazı teknik işleri ve tashihleri maharetle halletti. Kendisine müteşekkirim. Keza bu kitabın tab’ındaki isteklilikleri sebebiyle de değerli VakıfBank Kültür Yayınları ilgililerine teşekkür ederim. Umarım buradaki yazılar mütevazı da olsa belirli konulara açıklık getirir ve akademik anlamda da bir küçük ışık yakar.

Feridun M. Emecen
Şubat 2024, Bakırköy

SÖYLEŞİLER

TARİH ÇERÇEVEMİ NASIL KURDUM?

Bu söyleşi değerli meslektaşım ve kadim dostum Prof. Sandor Papp'ın talebi üzerine onunla fiili olarak yaptığımız konuşmaya dayanmaktadır. Kendisi Osmanlı tarihi alanında çalışan meslektaşlarını ve çalışmalarını tanıtmak üzere bir seri hazırlamış, bu çerçevede de benimle bu mülakatı gerçekleştirmiştir. Mülakat biraz daha muhtasar olarak Macarca yayımlanmıştır: "Oszmán történeti kutatások széles perspektívákban: Beszélgetés Feridun M. Emecennel" ("Studies of Ottoman history in a broad perspective. Interview with Feridun M. Emecen" Interviewer: Sándor Papp, trns. Szabolcs Hadgany), AETAS, 33 (Szeged: 2018/4), s. 167-177. Burada mülakat üslubunu aynen muhafaza ettim.

Sándor Papp: Şimdi ilk sorum senin ailen, eğitimin, ailenin gelenekleri üzerine olacak. Nerede doğdun, oradaki çocukluğundan kalan hatıraların ve sonraki hayatını etkileyen şeyler nelerdir?

Feridun Emecen: 20 Ocak 1959'da Giresun'un bir kıyı kasabası olan Bulancak'ta doğdum. Ailem 1800'lü yıllara doğru bugün Trabzon-Giresun il sınırına yakın Eynesil (eski Görele) denilen bölgeden gelip Bulancak'ın Pazarsuyu köyüne yerleşen eski bir Türk ailesi. Kökenleri muhtemelen Oğuz boylarından Çepnilere bağlıyor. Yaptığım şahsi çalışmalarda ailenin kökenleriyle ilgili 1480'lere kadar inen birtakım bilgiler bulmuştum. Bunlar Trabzon Rum İmparatorluğu sınırlarındaki savaşçı Oğuz boy-

larına mensupturlar. Bununla ilgili Ağasar vadisini incelediğim kitapta bazı bilgiler verdim.

Benim doğduğum kasaba o zaman 4500 nüfusu olan küçük bir sahil kasabasıydı. Çocukluğum kışın Karadeniz'in hırçın dalgalarını dinleyerek, yazın soğuk sularında yüzerek geçti. Ailem bir tüccar ailesiydi, fındık ve zirai ürünler ticareti yaparlardı, dedem medrese okumuştı, babam ise ortaokul mezunuydu, entelektüel düzeyleri yaşadığımız kasaba hayatına göre hayli üst seviyedeydi. İstanbul'da akrabalarımız vardı, bunlar Osmanlı ordusunda paşalık yapmış, aynı zamanda büyük dereceli ulema arasında yer almış kimselerdi, onların izlerini dedem bulmuş ve irtibat kurmuştu. Evimize her zaman mutlaka bir gazete ve haftalık dergi girerdi. İlkokuldayken okumayı hemen sökemiştim, sebebi çok küçük yaşta okula başlamam olmalı. Çünkü mahalle arkadaşlarımın yaşı tuttuğu için okula başlamaları benim yaşım küçük olduğundan onlarla başlayamamam yüzünden ailemin başını epeyi ağrıtmışım. Bunu hala hatırlarım. Çok ağlayınca yaşımı mahkeme kararıyla büyütüp okula yazdırdılar. 5,5 yaşında artık okullu olmuşum, bunun sıkıntılarını daha sonra çok çektim. Fakat sonra hızla ilerledim. Okumaya çok meraklıydım, hatta haftalık macera ve çocuk dergilerini heyecanla bekler, gazete bayiiinin kapısına sabahleyin hemen dayanır, bazen erken saatlerde gazete getiren kamyonun fırlattığı gazete ve dergi balyalarının başında beklerdim. O dönemlerde kara yolu nakliyatı çok iyi değildi. 1960'lı yıllardan bahsediyorum, kasabanın önünden geçen sahil yolu 1960'ların ortalarında faaliyete geçince bu iş daha da kolaylaşmıştı. Tabii zaman içerisinde hayatın sizin elinizde olmayan dönemeçleri var, iyi, kötü, tatlı... Bir trafik kazası sonucu babamı, benden iki yaş küçük erkek kardeşimi ve babaannemi kaybettim. Kazadan ben, annem ve küçük kız kardeşim yaralı olarak kurtulduk. Durumumuz tabii olarak sarsıldı ve çocuklu-

ğumun geçtiği ortaokulu bitirdiğim Bulancak'tan ayrılarak annemin memleketi olan Samsun-Çarşamba'ya göçmek durumunda kaldık. Liseyi orada okudum, sonra da akrabalarım İstanbul'da olduğu için burada yüksek tahsilimi yaptım. Lisedeyken başlangıçta uyum problemleri sebebiyle başarısız olduysam da sonra okulumu birincilikle bitirmiştım.

Üniversite için İstanbul'a gidecektim ama hangi dalı seçeceğim konusunda zihnim karıştı. Niçin tarih seçtim, doğrusu o an için aklımda akademik kariyer yapma düşüncesi yoktu. Bizim zamanımızda üniversite imtihanları genel imtihanlara dönüşmüş vaziyetteydi. Test usulü devredeydi ama taşradaki liselerde testle ilgili, bunun mentalitesi hakkında hiçbir eğitim verilmediği gibi bir altyapımız da oluşmamıştı. Bu sebeple puanım orta halli geldi ve yaptığım tercihler arasında yer alan İstanbul Üniversitesi Tarih Bölümünü kazandığım da dair mektubu almış oldum.

Üniversite yıllarım (1975-1979) Türkiye'nin içinde bulunduğu karanlık ortamın hakim olduğu siyasi karışıklık ve silahlı eylemlerin çokça görüldüğü bir acı devreye rastlar. Sağ-sol çatışması diye bilinen ve birbirlerine karşı acımasızca davranan gençlerin oluşturduğu gruplaşmalar fakülte yıllarıma damga vurdu. Tarih okumaya geldiğimde bölüm hakkında hiçbir fikrim yoktu, pek bilinçli bir tercih olmamıştı sanırım ama bilinçsizce "çok bilinçli" bir tercih yaptığımı fakülte'deki ilk yıllarımda hemen anladım. Edebiyat Fakültesi o dönemde gerçekten çok iyi bilinen, misyonu olan ve ilmi anlamda da belirli bir ağırlık taşıyan bir eğitim yuvasıydı, adını gazetelerden, kitaplardan bildiğimiz büyük hocaların bulunduğu bir yerdı, onların bir kısmına yetişebildim ve bu sayede eski gelenek ile yeni temayüller arasında bir yerde kendimi konumlandıracağım bir birikim kazanmış oldum.

Papp: Üniversiteye girdikten sonraki akademik kariyer safhaları nasıl oldu?

Emecen: Özellikle birinci sınıfa girdikten sonra Osmanlıcayla tanışmam adeta benim hayata bakışımı temelinden değiştirdi. Bana kültürel anlamda geçmişten gelen canlı bir ses gibiydi, bu vasıtaıyla bütün zihin dünyam, hatta dünya görüşüm hayli değişti.

Papp: Fakülteye girmeden önce Osmanlıca okuyabiliyor muydun?

Emecen: Hayır okuyamıyordum ama bizde malum genellikle çocuklar dinî eğitim aldıkları zaman *Kur'an* öğrenmek için yaz tatillerinde açılan mahalle mekteplerine giderler. Arapça bilmeksizin yazıyı sökmüş ve *Kur'an*'ı orijinal metninden yani "yüzünden" okumayı öğrenmiştim. O sebeple Arapça harflere aşinalığım vardı. Üniversiteye geldiğim zaman harfleri tanımam bir avantaj oldu, orada bir sıkıntı yoktu ve çok çabuk ilerlettim Osmanlıca'yı. Eski kronikleri okumak, belgelerle tanışmak ve onları çözmeye çalışmak benim için diğer derslerden daha önde geldi. Birinci sınıftayken, ki sınıf mevcudumuz 150 kişiydi, girdiğim sözlü Osmanlıca imtihanında en yüksek notu almış ayrıca diğer derslerdeki notlarımla bölüm birincisi olmuşum. Sonradan önemli bir siyasi pozisyona yükselen iddialı bir sınıf arkadaşımın kendisinin nasıl geçildiğinin şaşkınlığı içinde: "Bu en yüksek not alan da kim, beni nasıl geçer?" diye sorduğunu tatlı bir hatıra olarak ifade etmeliyim. Bilahire kendisiyle aynı kürsüde talebeliğimizi "rekabetsiz" olarak sürdürecektik.

Bizim dönemimizde birinci sınıfta herkes aynı dersleri görürdü, ikinci sınıfa geldiğimiz zaman esas kürsümüzü seçer, alanlarımızı belirlerdik. Edebiyat Fakültesi müfredat uygulamaları eski Alman üniversiteleri usulüne benziyordu, esas kürsü seçimi yan sertifikalar ve seminerlerle ders görmek şeklindeydi. Birinci sınıfı genel anlamda, daha çok bibliyografya ve kaynak ağırlıklı tarih bilgisi alarak tamamladıktan sonra ikinci sınıfa geldiğimizde daha çok klasik Osmanlı tarihine ilgi duyduğum için